

СУЧАСНИЙ АРХІТЕКТУРНИЙ ПРОЦЕС ТА АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ АРХІТЕКТУРНО-ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ОСВІТИ

Тюрікова О. М., к.п.н., доц. каф. основ архітектури і дизайну архітектурного середовища

Одеська державна академія будівництва і архітектури

Анотація. Стаття присвячена аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку світового архітектурного процесу та визначає актуальні завдання архітектурно-дизайнерської освіти.

Ключові слова: «архітектурна діяльність», «професійна підготовка архітекторів – дизайнерів», «конкурентноздатність архітекторів дизайнерів», «професійно значущі якості фахівця в сфері архітектури та дизайну».

Аннотация. Тюрікова Е.Н. Современный архитектурный процесс и актуальные задачи архитектурно-дизайнерского образования. Статья посвящена анализу современного положения и тенденций развития мирового архитектурно-дизайнерского процесса и определяет актуальные задачи архитектурно-дизайнерского образования.

Ключевые слова: «архитектурная деятельность», «профессиональная подготовка архитекторов – дизайнеров», «конкурентоспособность архитектора – дизайнера», «профессионально значимые качества специалиста в сфере архитектуры и дизайна».

Summary: Tjurikova E. Contemporary architecture and the topical problems of Constructing Education. The article gives the analysis to the current situation and the progress trends of the world architecture and design, as well as detects the main problems of professional training.

Key words: «constructing work/activity», «professional training of designer architects», «competitiveness of designer architect», «surrounding thinking», «important professional qualities»

Проблема дослідження – професійна підготовка архітекторів – дизайнерів в контексті розвитку світового архітектурно – дизайнерського процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з проблеми. Особливостям сучасного архітектурного процесу, перспективам його розвитку приділяли увагу В. Амсоньє, М. Бескет, В. Глазичев, Ф. Джодидіо, Р. Зебст, А. Іконніков, А. Кохі, Б. Мейгленд, В. Нікітін, Х. Перман, А. Рябушин та ін. Сутність та зміст професійної діяльності архітектора, дизайнера, архітектора – дизайнера, аспекти проблеми підготовки фахівців цієї сфери досліджували Л. Анісімов, Б. Бархін, І. Богомолів, А. Власов, О. Генісаретський, В. Глазичев, А. Єфімов, А. Єрмолаєв, А. Іконніков, К. Кантор, Д. Мелодинський, Г. Мінервін, В. Моор, Н. Нечасєв, Л. Пахомова, І. Розенсон, Г. Сініцина, Т. Самойлова, В. Шимко, Н. Щепетков, М. Уткін та ін. Середовищна проблематика в професійної діяльності архітекторів – дизайнерів докладно розглянута в роботах В. Аронова, В. Глазичева, О. Гутнова, А. Іконнікова, А. Раппапорта, І. Розенсон, В. Шимко та ін. Аналізу та організації проектного процесу присвячували наукові праці Б. Випперт, В. Глазичев, С. Заваріхін, А. Іконніков, Дж. Максай, А. Крашенинников, К. Кияненко та ін. Особливості архітектурної діяльності в

умовах постіндустріального суспільстві, концепція архітектурного проектування досліджена в працях В.Горожанкіна, А.Жоголевої, В. Нікітіна та ін.

Аналіз теорії і практики світового архітектурного процесу сьогодні виявив нове розуміння архітектурної діяльності, яке висуває нові вимоги до професійної підготовки архітекторів – дизайнерів. Наявність протиріччя між зміною ціннісних орієнтацій, життєвими пріоритетами та традиційним організаційно – педагогічним забезпеченням навчального процесу, між суспільними вимогами до рівня підготовленості архітекторів – дизайнерів та відсутністю відповідного методичного та методологічного забезпечення вимагає визначення пріоритетів, цінностей та векторів розвитку сучасної архітектурно-дизайнерської освіти, акцентування уваги на регіональному аспекті цієї проблеми з подальшою розробкою відповідної навчально – методичної бази.

Мета. Визначити сучасні вимоги та актуальні завдання професійної освіти архітекторів – дизайнерів та окреслити шляхи їх реалізації в навчально-виховному процесі спеціалізованого ВНЗ з урахуванням тенденцій розвитку сучасного світового архітектурного процесу.

Завдання:

- виявити основні протиріччя сучасності та їх вплив на розвиток архітектурної діяльності;
- дослідити напрями архітектурної діяльності в постіндустріальному суспільстві в умовах глобальної інформатизації (з визначенням пріоритетності забезпечення міжсуб'єктної взаємодії та швидкої зміни потреб сучасного світу);
- окреслити пріоритети та вектори професійної підготовки сучасних архітекторів – дизайнерів;
- визначити професійно значущі якості та вміння, які забезпечують конкурентноздатність фахівця в сфері архітектури та дизайну.

Епоха інформатизації постіндустріальної цивілізації внесла зміни до усіх сторін життя людей: в умови та форми праці, буття, дозволяла, психологію людей, їх світосприйняття. Трансформації в культурі викликали нові проблеми організації суспільства та формування його середовища, зміну ієрархії цінностей. Протиріччя часу (розповсюдження нових інформаційних технологій, спрямування національних і місцевих культур до самоідентифікації, розвитку своєрідності, соціально – економічні контрасти, регіональні дисбаланси) відбиваються на розвитку архітектури, зумовлюють нову постановку мети та завдань архітектури, зміну вимог до професії архітектора. Естетичну сутність архітектури сьогодні використовують як універсальну парадигму впорядкування різномірних систем та елементів життя. Збільшується значення інтелектуальної орієнтації, що організує суму знань та вмінь та визначає зв'язок архітектури з більш широкими процесами. Виникла необхідність зміщення акцентів з вузько профільної підготовки на розвиток фахівця як людини культури, набуття специфічних рис професійного

мислення архітектора – дизайнера. Архітектор повинен будувати системи середовища – контексти життя і культури, синтезувати комплекс архітектурно – будівельної діяльності. Конкурентноздатність фахівця забезпечується наявністю маркетингового мислення, навиків архітектурного менеджменту, евристичного спрямування, тощо. *Архітектурну діяльність* розуміють як спосіб відтворення і організації соціальних процесів, самореалізації людини (архітектора і споживача) та його зв'язків з оточуючим світом [3,5,7]. Це поняття з'єднує предметний, соціальний та особистісний аспекти. Умовою архітектурної діяльності вважають *полі суб'єктність*, яка вміщує як наявність міжсуб'єктних взаємодій в процесі проектування та будівництва, так і комунікаційну та соціальну сутність архітектурного об'єкту.

Дослідники сучасного стану розвитку архітектурної діяльності як світового процесу [8] визначають декілька *домінуючих напрямів*, які окреслилися в декілька провідних тенденцій:

- покірності обставинам з її закликком включатися долюбих ситуацій, відмови від намагання щось упорядковувати. Цей напрямок забезпечується завдяки комп'ютеризації, змішуванню реальних та віртуальних просторів, дігтальних та матеріальних образів;

- гармонійного співіснування людини та Землі, який вбачає своє завдання як у відновленні зв'язку між людьми та світом, так й між собою;

- дігтальної архітектури, «крутої» комп'ютерної архітектури, що демонструє технологічні обрії сучасної цивілізації майже без урахування можливості їх здійснення.

Для архітектури сьогодення характерно перетинання тенденцій до олюднення і технократичних утопій, відірваних від життєвих реалій, змішування художніх мов постмодернізму, «хай тека», мінімалізму, деконструктивізму, історизму, неорационалізму, екологічної архітектури тощо. Окреслилася тенденція до з'єднання стилістично нез'єднуємих прийомів виразності, панує ідеологія «змішування», проектування віртуальних середовищ. Актуалізувалися вічні опозиції порядок – хаос, етичне – естетичне, глобальне – локальне, минуле – майбутнє...

Дослідники [6,7,8] вбачають перспективи світового архітектурного процесу в олюдненої архітектурі високих технологій, в створенні якої комп'ютер не вказує шлях пошуків, а є лише інструментом синтетичного методу. Таким чином, якщо сучасні архітектурні пошуки мають прояв у різних середовищних світах (*ідеальних* – форма існування феноменів мислення, *комунікативних* – форма співіснування феноменів людських стосунків, *віртуальних* – форма співіснування неможливих феноменів свідомості), виникає необхідність у відтворенні архітектурною освітою усіх цих аспектів.

Аналіз наукових праць з філософії, історії та теорії архітектури свідчить, що підготовка архітекторів повинна орієнтуватися на організацію *культуротехнічних циклів*. Під культуротехнічним циклом розуміють [8]

декілька основних етапів в діяльності архітектора: створення артефакту, зумовленого ситуацією, протиставленого оточенню; перетворення його в культурне явище, вимір цього явища існуючими засобами світоустрою; створення нових явищ внаслідок невідповідності культурним вимогам; розміщення нового явища в культурному середовищі в якості експоната або елемента оточення. Змістове ядро діяльності архітектора в цьому процесі утворює *середовищне мислення* з його асоціативністю та метафоричністю, розумінням та уявою, унікальністю та типичністю, принциповим незведенням до логічних форм, виділенням та фіксацією середовищних переживань. Це мислення лежить в основі «розуміючого» підходу до проектування, включення проектувальника в життя населення, впровадження власних предметних розумінь життя в свідомість замовника на стадії концепції, тобто, орієнтування на роботу із свідомістю, її міфологічними структурами.

Забезпечення архітектурної діяльності в сучасних соціокультурних умовах потребує переорієнтування професійної підготовки архітектурних кадрів у відповідності з розумінням ціннісних орієнтирів, постійних змін потреб суб'єктів архітектурного проектування, взаємодії всіх учасників проектного процесу. Висунуто *теорію архітектурної діяльності в умовах постіндустріального суспільства* [5], спрямовану на формування цілісної, концептуально сучасної професійної системи знань, що випереджає практику та дає нові імпульси для її розвитку в сучасних умовах, відчиняє нові наукові напрями розвитку теоретичних досліджень в царині архітектури, вивчення міжсуб'єктних взаємодій в архітектурному процесі. Ця теорія орієнтується на розвиток архітектурного професійного маркетингу, архітектурного менеджменту, ринкових типологічних систем, сучасної методологічної бази теорії архітектури, сучасних підходів до комплексного викладання в спеціалізованих навчальних закладах.

Амбівалентність вимог до професійної діяльності фахівця (поєднання життєвої прагматичності з гуманістичністю, спираючись на культурні цінності) вимагає окреслення шляхів розвитку системи сучасної архітектурної освіти відповідно до викликів часу та тенденцій розвитку світової архітектури. Вимоги відкритості та багатовекторності, необхідність в переборенні інерції минулого, пошук власних шляхів розвитку архітектури та архітектурної освіти вимагають кардинальних організаційно – методичних змін в системі навчання майбутніх архітекторів дизайнерів. Актуальною стає професійна підготовка, що спрямовує фахівців на вирішення протиріч в теорії та практиці архітектури [5], а саме:

- протиріч, які викликані постійними змінами в усіх сферах життя сучасної людини й не відповідністю цим змінам способів організації архітектурного середовища;
- протиріч на рівні організації проектних процесів, які пов'язані з необхідністю переорієнтування на реальні та потенційні потреби, що постійно змінюються;

- протиріч, що пов'язані з відсутністю сформованої культури споживачів, які не вміють професійно сформулювати заказ та недостатньою увагою архітекторів до їх інтересів;

- протиріч, що пов'язані з недостатнім осмисленням гуманістичної ролі зодчества в сучасному світі, відсутністю в професійному мисленні й творчому процесі уявлень про архітектуру як способу організації всіх типів середовищної взаємодії (з простором, часом, предметним світом, природою, культурою, цінностями суспільства, особистості тощо).

Підготовка до архітектурної діяльності повинна бути спрямована на рішення практичних проблем архітектури в сучасних умовах України в контексті світового архітектурного процесу, на організацію середовищних діалогів, на визначення пріоритетів сучасного проектування. Проблемою є також формування *конкурентоздатності* фахівця, опанування ним таких видів архітектурної діяльності як архітектурний менеджмент, маркетинг, з акцентуванням пріоритетності міжсуб'єктної взаємодії, перегляд базових професійних уявлень про архітектурний об'єкт з позицій його ціннісного переживання, що відбивається в його образі та морфології. В складі *професійних навиків проектної творчості* вбачають також володіння технологіями культурної взаємодії на ціннісному рівні, навикі спілкування та комунікації. Зміна підходів до проектування в бік відмови від стабільності, незмінності, гнучкості вимагає (за А. Жоголевою) підготовки до:

- стратегічного планування проектного процесу, орієнтованого на зміну ціннісних пріоритетів замовника;

- тактичного планування проектного процесу як динамічного, орієнтованого на постійне оновлення та вдосконалення архітектурних структур;

- оперативного планування проектного процесу з позицій гнучкості та відкритості змінам на всіх стадіях проектно-розробки;

- соціальної взаємодії учасників процесів проектування, будівництва та споживання.

Таким чином, в *професійній підготовці* можна виокремити **технічний** (зорієнтований на професійні навикі та вміння), **комунікативний** (зорієнтований на організацію ефективної міжособистісної взаємодії), **прогностичний** (того, що спрямовує проектний процес та зорієнтований на передбачення можливих траєкторій розвитку ситуацій) *компонентів*. Змістове наповнення цих компонентів залишається проблемою подальших досліджень.

Висновки. Протиріччя між прагматичністю та гуманістичністю, відокремленістю та діалогічністю, інноваційністю та традиційністю сучасного архітектурного процесу вимагають змін у системі архітектурно-дизайнерської освіти. Актуальною є проблема формування *конкурентоздатного* фахівця, умовою цього є опанування ним таких видів *архітектурної діяльності* як архітектурний менеджмент, маркетинг, технології культурної взаємодії

на ціннісному рівні, навиками спілкування та комунікації, акцентуванням пріоритетності міжсуб'єктної взаємодії, перегляд базових професійних уявлень про архітектурний об'єкт з позицій його ціннісного переживання. Систему професійної підготовки сучасного фахівця сфери архітектури і дизайну складають *технічний, комунікативний та прогностичний компоненти*. Змістове ядро *професійної підготовки*, як і *діяльності архітектора* утворює *середовищне мислення*. Середовищний підхід втілюється в «розуміючий» підхід до проектування, який передбачає включення проектувальника в життя населення, впровадження власних предметних розумінь життя в свідомість замовника на стадії концепції. Актуальним є включення студентів в проблематику архітектурно-дизайнерського середовищного мислення, пріоритетним— пропедевтичний спосіб викладення навчального матеріалу, відмова від стереотипів навчання та проектування, забезпечення реальної проектно-практики студентів.

В подальших дослідженнях вважаємо доцільним розглянути особливості регіональний компоненту в професійній підготовки архітекторів-дизайнерів та на підставі цього створити модель архітектурно-дизайнерської освіти, що відповідає вимогам сьогодення.

Література:

1. Анисимов Л., Анисимов Ю. Средовое проектирование и его место в подготовке архитекторов. // Вектор архитектурного образования – рациональный прагматизм или концептуальные фантазии. Материалы международной научной конференции (15-16 марта 2006г.) - Казань, 2006.-162с.
2. Глазычев В.Л. Организация архитектурного проектирования.- М.: Искусство, 1978.- 167с.
3. Глазычев В. Л. Эволюция творчества в архитектуре.- М.,Стройиздат. 1986.- 165с www.veer.info/52/shevchenko-4.htm
4. Горожанкин В.К. Концепция проектирования и архитектурная школа. Актуальность проблемы архитектурного профессионализма. www.tu-cottbus.de/.../gorozhankin.h
5. Жоголева А. В. Особенности архитектурной деятельности в условиях постиндустриального пространства. Автореф. дис... канд..арх.. – Нижний Новгород, 2009. – 17с.- www.dissers.info/abstract_390821.html
6. Иконников А.В. Зарубежная архитектура от «новой архитектуры» до постмодернизма.- М.,1982.- 254с.
7. Иконников А.В. Архитектура: рубеж веков и выбор пути// Архитектура и строительство Москвы. 2001. № 2-3.- С. 17. - www.stroi.ru/.../d2498dr67078m0т62390.html
8. Никитин В.А. Генезис архитектурной культуры. – Тольятти, 1997. – www.procept.ru/courses/pcomill.php

Надійшла до редакції 31.03.2010